

17 ARALIK 2004 – 3 EKİM 2005 SÜRECİNDE TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ
İLİŞKİLERİNİN ANALİZİ VE SÜRECİN DEVAMINA
YÖNELİK ÇIKARIMLAR



TEPAV | EPRI

Dış



Türkiye'nin bağımsız politika araştırmaları yapmak üzere kurulan ilk merkezlerinden biri olan Ekonomi Politikaları Araştırma Enstitüsü (Economic Policy Research Institute – EPRI) Ekim 2004'te faaliyete geçti.

TEPAV | EPRI, 20. yüzyılda gelişmiş ülkelerin tümüne yayılan think-tank geleneğinin Türkiye'deki ilk temsilcilerinden biri olma özelliğini taşıyor. TEPAV | EPRI temel amacı olarak yaptığı politika analizleri ile Türkiye'deki fikir tartışmalarının bilgi içeriğini arttırmak olarak belirledi. Bu çerçevede, TEPAV | EPRI, politika analizi yaparken partiler-üstü ve tarafsız bir yaklaşım sergilemektedir. TEPAV | EPRI, Türkiye'de yaşanan dönüşüm sürecini ve ekonomimizin küreselleşmeye entegrasyonunu destekleyerek, bu sürecin en az maliyetle en sağlıklı biçimde gerçekleşmesi için gerekli politika önerilerini ortaya koymayı hedef edinmiştir.

EPRI'nin araştırma konuları, sonuçlarının somut ve uygulanabilir olması prensibinden hareketle, güncel politika tartışma konuları ve orta / uzun vadede gündeme geleceği düşünülen politika tartışma konuları üzerine yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla, EPRI'nin kısa vadede yoğunlaştığı iki önemli konu Avrupa Birliği'ne giriş süreci ve Avrupa Birliği süreci ile istikrar programı çerçevesinde reel sektörün yeni ortama uyumu olacak. EPRI'nin diğer araştırma programları ve projeleri hakkında detaylı bilgiye www.tepav.org.tr internet adresinden erişebilirsiniz.

TEPAV | EPRI'nin Dış Politika Etütleri Programı ise gündemdeki uluslararası politika konularını geniş bir perspektiften değerlendirerek, Türkiye'deki politikacılara, girişimcilere ve kamuoyuna alternatif, çözüme yönelik ve uzlaştırıcı önermeler sunmaktadır. Bu değerlendirmede, Türk dış politikasının ülkemizin ticari gelişimini geliştirici şekilde ve ekonomik büyümeye en fazla katkı vermek üzere tasarlanması temel hareket noktasını oluşturmaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin Avrupa Birliği müzakere sürecindeki donanımını arttırmaya yönelik çalışmalara ağırlık verilmektedir.

Not: Bu çalışma tamamlandığı esnada henüz Türkiye için Müzakere Çerçeve Belgesi ve Dönem Başkanı İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw'un yapacağı Açılış Konuşması metinleri henüz netlik kazanmamıştı.

ÇALIŞMANIN AMACI

"Bugün Türkiye halkı, Avrupalı geleceklerini kucaklayacak. Türk halkına mesajım şu: Sürecin sonuna gelmedik, henüz başındayız. Bugün, Türkiye AB'nin inşa edildiği temel değerlere bağlılığını teyit etti. Bugün, Avrupa ve Türkiye tarihine önemli bir gün olarak yazıldı".

Jose Manuel Durao Barraso, 17 Aralık 2004

"Bugün tarih yazdık, 21. yüzyıl Avrupa'sı için tarihi bir karar aldık, Avrupa'nın geleceğine imza attık. Türkiye, AB'nin uzattığı eli tuttu. Müzakerelerin 3 Ekim 2005'te başlaması kararı sürdürülebilir olup tam üyeliği hedefleyecek."

Jan Peter Balkenende, 17 Aralık 2004

"Türkiye'nin masa başında yapacak başka bir şeyi kalmadı."

Recep Tayyip Erdoğan, 17 Aralık 2004

TEPAV | EPRI'nin Dış Politika Etütleri Programı'nın Türkiye – Avrupa Birliği ilişkilerinin tam üyelik perspektifinde ilerleyeceğine inancı ve desteği tamdır. Programın, bu çalışmayı yapma amacı yukarıda sıralanan yapıcı ve umut vadeden alıntılar sonrası devam eden sürecin neden bu kadar sıkıntılı geçtiğini araştırmaktır. Program, 17 Aralık 2004 – 3 Ekim 2005 sürecinde Türkiye – Avrupa Birliği ilişkilerini objektif ve analitik bir pencereden inceleyerek: ***"Metni ve koşulları üzerinde anlaşılan Brüksel Zirvesi sonuç bildirgesinin yayınlanması sonrası yaşanan süreçte Türkiye'nin müzakerelere 3 Ekim tarihinde başlamasının ihtilaf alanı haline getiren siyasi ve ekonomik etkenler nelerdir?"*** sorusuna politika-yönelimli cevaplar bulmayı amaçlamıştır.

**17 ARALIK 2004 – 3 EKİM 2005 SÜRECİNDE TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ
İLİŞKİLERİNİN ANALİZİ VE SÜRECİN DEVAMINA
YÖNELİK ÇIKARIMLAR**

İçerik

- *Karşı Deklarasyon Süreci Nasıl Gelişti?*
- *Ek Protokol`ün İmzalanması ve Kıbrıs Deklarasyonu*
- *Kıbrıs Deklarasyonu Sonrasında AB-Türkiye İlişkilerinde Ayna Diplomasisi*
- *Karşı Deklarasyon`un Arka Planı ve Hukuki Niteliği*
- *Karşı Deklarasyon Metninin Analizi*
- *Ek Protokol`ün İmzalanması ve Kıbrıs Deklarasyonu*
- *Kıbrıs Deklarasyonu Sonrasında AB-Türkiye İlişkilerinde Ayna Diplomasisi*
- *Karşı Deklarasyon`un Arka Planı ve Hukuki Niteliği*
- *Karşı Deklarasyon Metninin Analiz*
- *Karşı Deklarasyon Neden Önemli?*
- *Avrupa Parlamentosundan Türkiye`ye Protokol Resti*
- *Avrupa Parlamentosu Kararları: Türkiye – AB İlişkilerinde “Restine Rest” Dönemi*
- *Avrupa Parlamentosu Kararı Ne Demek İstiyor?*
- *Avrupa Parlamentosu Kararı Neden Önemli?*
- *3 Ekim`e Beş Kala: Avrupa Başkentlerinde Belirsizlik ve Gerginlik*
- *Müzakere Çerçeve Belgesi ve Açılış Konuşması`nda İmtiyazlı Ortaklık Rezervi Mücadelesi*
- *Viyana Kapılarında...*
- *3 Ekim Öncesi ve Sonrası Kıbrıs Satrançı*
- *Sonuç ve Çıkarımlar*

Giriş

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile müzakerelere başlamasının öngörüldüğü kritik 3 Ekim tarihi öncesi Ankara ve Avrupa Birliği başkentleri artık son kozlarını oynuyorlar. Taraflar arasındaki diplomatik mücadelenin ana hedefi, Türkiye'nin müzakere dönemi boyunca hareket alanının ana hatlarını belirleyerek bir nevi yol haritası işlevi görecek olan müzakere çerçevesi belgesini ve dönem başkanı İngiltere'nin Dışişleri Bakanı Jack Straw'ın yapacağı açılış konuşması metnini kendi stratejik önceliklerine uygun şekilde deklare ettirmek.

28 Eylül 2005 tarihli Avrupa Parlamentosu oturumunda Ek Protokolün onaylanmasının ertelenmesinin ardından Avrupa Parlamentosu'nun kabul ettiği Türkiye kararı ile taraflar arasındaki gerginlik zirve noktasına ulaştı. Her ne kadar Avrupa Parlamentosu'nun müzakere çerçeve belgesini Türkiye açısından daha zorlu bir hale getirmek amacıyla bu derece provokatif bir üslup benimsediği iddia edilse de aslında bu karar Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerinde özellikle Kıbrıs deklarasyonunun yayınlanmasından sonra başlayan "restine rest" sürecinin bir sonucudur.

Bu gergin ve belirsiz süreci sonlandıracağı düşünülen 29 Eylül 2005 tarihli Avrupa Birliği Daimi Temsilciler Meclisi (COREPER) toplantısında da müzakere çerçeve belgesinin nihai içeriği üzerinde büyükelçiler seviyesinde de uzlaşma sağlanamadı. Bunun üzerine, Avrupa Birliği dönem başkanı İngiltere, müzakere çerçeve belgesi üzerinde uzlaşma sağlamak amacıyla üye ülkelerin Dışişleri Bakanları'nı 2 Ekim akşamı resmi olarak toplantıya çağırdı. Toplantıda, müzakere çerçevesi belgesi ve açılış konuşması metinleri üzerinde nihai mutabakat sağlanması bekleniyor.

Bu çalışma Avrupa Birliği ile Türkiye arasında başlaması öngörülen müzakere sürecinin dinamiklerini incelemek ve sürecin geleceği hakkında sağlıklı bir analizde bulunmak için "Metni

ve koşulları üzerinde anlaşılan Brüksel Zirvesi sonuç bildirgesinin yayınlanması sonrası yaşanan süreçte Türkiye`nin müzakerelere 3 Ekim tarihinde başlamasını ihtilaf alanı haline getiren siyasi ve ekonomik etkenler nelerdir?” sorusunu inceleyecektir.

Karşı Deklarasyon Süreci Nasıl Gelişti?

16–17 Aralık 2004 Brüksel Zirvesi Sonuç Bildirgesi'nin 19. maddesinde¹ belirtildiği üzere müzakerelere başlamak için Türkiye'nin, 1963 Ankara Antlaşması'nı -Gümrük Birliği Protokolü'nü- yeni birlik üyelerine genişleten Ek Protokol'ü imzalaması öngörülmüştü.

Brüksel Zirvesini takip eden süreçte, 26 Nisan 2005'te Lüksemburg'da düzenlenen Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Toplantısı sonucunda yayınlanan "Ortak Tutum Belgesi"nde² Gümrük Birliği Protokolünü yeni birlik üyelerine genişleten protokolün imzalanması, uygulanması ve bu vesile ile Türkiye'nin tüm üye ülkelerle ilişkisinin normalleştirilmesinin gerekliliğine vurgu yapılmıştı.

Sürecin devamında, 29 Haziran 2005'te Avrupa Komisyonu tarafından onaylanarak Avrupa Konseyi'ne sevk edilen "Türkiye için Müzakere Çerçevesi Belgesi"de Türkiye'nin ek protokolden doğan yükümlülüklerine vurgu yapmıştır³.

¹ Brüksel Zirvesi Sonuç Bildirgesi'nin 19.Maddesi: Avrupa Konseyi, Birliğe on yeni üye devletin katılmış olduğunu göz önünde bulundurarak, Türkiye'nin, Ankara Antlaşması'nın uyarlanmasına yönelik Protokolü imzalama kararını memnuniyetle karşıladı. AB Konseyi bu bağlamda, "Türk Hükümeti, müzakerelerin fiilen başlamasından önce ve Avrupa Birliği'nin mevcut üyeliğine dair uyarlamalar üzerinde anlaşmaya varılarak sonuçlandırıldıktan sonra, Ankara Antlaşması'nın uyarlanmasına ilişkin Protokolü imzalamaya hazırdır" şeklinde Türkiye tarafından yapılan beyandan da memnuniyet duyar.

² Lüksemburg'da 44.sü düzenlenen Ortaklık Konseyi toplantısı AB ortak pozisyon belgesinde, Kıbrıs'la ilişkilerin normalleştirilmesi gerektiği vurgulanarak Kıbrıs konusunda şunlar kaydedildi:

"...Türkiye Kıbrıs'a karşı ticaret ve ulaşım kısıtlamalarını sürdürmektedir. Özellikle Kıbrıs gemileri ve Kıbrıs'taki limanlara uğramış gemiler üzerinde kısıtlamalar söz konusudur. Avrupa Birliği, Türkiye'yi AB üye ülkelerine yönelik tüm ticari ve ulaşım kısıtlamalarını kaldırmaya çağırır."

³ Bu noktada, Ankara'nın haklı itiraz olarak itiraz ettiği nokta ise Brüksel Zirvesi Sonuç bildirgesinde Ek Protokol'ü imzalaması yeterli görülmüş iken Ortak Tutum Belgesi ve Türkiye için Müzakere Çerçevesi Belgeleri'nde Ek Protokol'ün tam ve eksiksiz uygulanmasına vurgu yapılmıştır.

Ek Protokol'ün İmzalanması ve Kıbrıs Deklarasyonu

Brüksel Zirvesi`nde taahhüt ettiği gibi Türkiye, 29 Temmuz 2005`te, 1963 Ankara Anlaşması`nı tüm üye ülkelere genişleten Uyum Protokolü`nü (Ek Protokol), Avrupa Birliği Dönem Başkanlığı ve Avrupa Komisyonu ile mektup teatisi yoluyla imzaladı. Fakat Ek Protokolü imzalarken yayınladığı Kıbrıs deklarasyonu ile Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti`nin 1960 yılında kurulan asıl ortaklık devleti olmadığını ve Kıbrıs Türklerini temsil etmediğini belirtti. Yayımlanan deklarasyonun yanı sıra Türkiye Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan yazılı açıklama ile Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanınan Rum Yönetimi`nin kendi tanımlamaları dahilinde Ada`da sadece ara bölgenin güneyinde kalan topraklar üzerinde hukuksal ve idari egemenliğe sahip olan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi`nden ibaret olduğunu yineledi.

Sonuç itibariyle, yayınladığı deklarasyon ile Türkiye, Kıbrıs politikasında ne reel ne de hukuki bir değişiklik olmadığını; 1960 Garanti, İttifak ve Kuruluş Antlaşmaları ile elde ettiği hak ve sorumluluklardan vazgeçmediğini tekrarladı.

Kıbrıs Deklarasyonu Sonrasında AB-Türkiye İlişkilerinde Ayna Diplomasisi

Türkiye`nin Ek Protokolü imzalarken çekincesini belirtmek amacıyla eşzamanlı olarak yayınladığı Kıbrıs Deklarasyonu Avrupa Birliği üye ülkelerinden tepki gördü. Kıbrıs Deklarasyonu`na tepki olarak özellikle Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Yunanistan ve Avusturya ile diğer bazı Avrupa Birliği üyesi ülkeler Gümrük Birliği kapsamında Türkiye`nin liman ve havaalanlarını Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ulaşım araçlarına açmasını ve Kıbrıs Cumhuriyeti`ni tanımasını talep eden açıklamalar yaptı. Üye ülke siyasilerinin tutarsız açıklamalarının yaratacağı belirsizliğe engel olmak adına Avrupa Birliği bir bütün olarak siyasi irade belirtmeye karar verdi. Bu şekilde, Türkiye`nin yayınladığı deklarasyona cevap niteliğinde olan bir karşı deklarasyonun Avrupa Birliği Daimi Temsilciler Meclisi Toplantısı`nda yayınlanmasına karar verildi.

Karşı Deklarasyon'un Arka Planı ve Hukuki Niteliği

Avrupa Birliği Daimi Temsilciler Meclisi'nin yayınlanmasına karar verilen 'Karşı Deklarasyon' metni üzerinde mutabakat sağlanması ilk iki toplantıda mümkün olmadı. Karşı Deklarasyon'un taslak metni üzerinde özellikle Kıbrıs Rum Kesimi, Yunanistan ve Avusturya'nın itirazları ve veto tehditleri sebebiyle çok sayıda değişikliğe gidildi, üç taslak metin eskitildi. Her bir taslak metin, Türkiye için bir öncekine göre daha ağırlaştırılmış bir dil ile kaleme alındı. Şiddetli tartışma, fikir ayrılıkları ve diplomatik cambazlıklar üye ülkeler arasında siyasi blokların oluşmasına sebep oldu. Nihayetinde, Daimi Temsilciler Meclisi'nde karşıt blokların üzerinde anlaşıldığı ve 25 üye ülkenin ortak siyasi iradesi olarak kabul edilecek olan metin yayınlanabildi.

Avrupa Komisyonu Hukuki İşler Şefi Jean Claude Piris'in tavsiyeleri göz önünde alınarak kaleme alınan Karşı Deklarasyon'un hukuki bir bağlayıcılığı olmamasına rağmen üye ülkelerin ortak siyasal irade beyanı niteliğinde olması açısından önemlidir. Piris, daha önce hazırladığı raporda Türkiye'nin yayınladığı Kıbrıs Deklarasyonu'nun hukuki olarak tek taraflı *-unilateral-* olduğunu dolayısıyla, Türkiye'nin 1963 Ankara Antlaşması'nı tüm Avrupa Birliği üyelerine genişleten uyum protokolü'nden (Ek Protokol) doğan yükümlülüklerini yerine getirmesi gerektiğini belirtmişti.

Karşı Deklarasyon Metninin Analizi

Karşı Deklarasyon, Türkiye'nin Ek Protokol'e attığı imzayı tanıdığını ve memnuniyetle karşıladığını fakat Ek Protokol'ün yanı sıra "Kıbrıs Cumhuriyeti" hakkında bir çekince deklarasyonu yayınlamasından dolayı üzüntü duyduğunu ifade ederek başlıyor.

Karşı Deklarasyon, Kıbrıs Deklarasyonu'nun hukuki olarak tek taraflı *-unilateral-* olması dolayısıyla Türkiye'nin Ankara Antlaşması ve Ek Protokol'den doğan yükümlülükleri ile çelişmediğini belirtiyor. Dolayısıyla, Karşı Deklarasyon, Ek Protokol'ün yükümlülüklerinin Türkiye tarafından tüm Avrupa Topluluğu üye ülkelerine tam ve ayrıcalıksız olarak

uygulanmasını ve malların serbest dolaşımına engel olacak her türlü engelin, ulaşım kısıtlamaları dahil kaldırılmasını gerekliliğini belirtiyor⁴.

Karşı Deklarasyon metninin devamında, ilgili alanlarda müzakerelerin başlamasının Türkiye'nin Ek Protokol'ün imzalanmasından doğan yükümlülüklerini yerine getirmesine bağlı olduğunu belirtiyor. Daha önceki taslak metinlerden farklı ve ağırlaştırılmış olarak, Türkiye'nin bu yükümlülüklerini yerine getirmemesinin bütün müzakere sürecini etkileyeceğini belirtiyor.

Karşı Deklarasyon'un, Türkiye açısından olumlu noktalarının başlıcası ise Güney Kıbrıs Rum Yönetimi lideri Papadopoulos'un Türkiye'nin Kıbrıs Rum Kesimi'ni tanıması gerektiği şeklindeki ifadeyi metne sokma girişiminin sonuçsuz kalmasıdır. Her ne kadar, Ankara, katılım müzakerelerinin 'Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tanınmasından tamamen bağımsız olarak sürdürülmesi'ni talep ettiyse de sonuç olarak bütün üye ülkelerin resmen tanınmasının müzakere sürecinin önemli bir parçası olduğu Karşı Deklarasyon metni içerisinde belirtildi. Bu noktada, Türkiye'nin bütün üye ülkeler ile ilişkilerinin mümkün olan en kısa süre içerisinde normalleştirilmesi gerekliliğine değinen Karşı Deklarasyon metni, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 'katılımdan önce' değil, 'müzakereler sırasında' tanınmasını gerekliliğini belirtiyor.

Türkiye için bir diğer olumlu nokta da Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin ve Yunanistan'ın Kıbrıs konusunda Birleşmiş Milletler'i etkisiz bir konuma getirme çalışmalarına karşın Karşı Deklarasyon, Kıbrıs Sorunu'nun çözümü için yetkili kurumun Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği olduğunu teyit edilmiştir.

⁴ Liman ve havaalanları tartışmasının bu denli kritik olmasının sebebini açıklamak için önce mevcut durumu aktarmak gerekir. Normal şartlarda Kıbrıs –Rum Yönetimi- bandrollü gemi ve uçakların Türk havaalanı ve limanlarını girişleri yasaktır. Fakat Kıbrıs bandrollü gemiler Yunan bandrolü kullanarak, Kıbrıs'tan kalkan uçaklar Yunanistan aktarmalı uçarak bu engellemeyi reel olarak aşarlar. Oysaki Ek Protokol sonrası süreçte; AB, Türkiye'den Kıbrıs bandrollü ulaşım araçlarına karşı gümrük birliğinin mantığına aykırı olan engellemelerin kaldırılmasının yanı sıra zımnî olarak Malların ve Hizmetlerin serbest dolaşımına engel teşkil edecek her türlü kısıtlamanın kaldırılmasını talep ediyor. Bir başka ifadeyle, mesele sadece liman ve havaalanlarının kullanımı ile sınırlı değildir, mesele gümrük birliği ve malların serbest dolaşımı ilkeleri bağlamında 'Made in Cyprus' ibareli ürünlerin Türkiye pazarına girmesidir.

Karşı Deklarasyon Neden Önemli?

Yunanistan, Kıbrıs Rum Kesimi ve Avusturya`dan oluşan siyasi blok ısrarlı bir şekilde Karşı Deklarasyon metninin müzakere çerçeve belgesine içselleştirilmesini istemiştir. Eğer Avrupa Konsey`inden nihai metni çıkacak olan müzakere çerçeve belgesi atıfta bulunmak suretiyle Karşı Deklarasyonu içselleştirirse Karşı Deklarasyon hukuki bağlayıcılık kazanmış olur. Dolayısıyla, Türkiye Karşı Deklarasyon metninde yer alan maddeleri yerine getirmekle yükümlü olacaktır.

Karşı Deklarasyon metni üzerine yapılan tartışmalar sırasında Rum yönetimi, son anda, müzakere çerçeve belgesinin karşı deklarasyona atıfta bulunmamasına itiraz etti. Bu şekilde Kıbrıs Rum Yönetimi, hukuki bağlayıcılığı olmayan Karşı Deklarasyon metnini, müzakere çerçevesi belgesine içselleştirerek, müzakerelerin ilerlemesi için kesin (hukuki) bir bağlayıcılık yaratmasını planlıyordu. Türkiye olası bir Rum vetosunu asmak için üçüncü ülkelerle olan politikalarını, uluslararası kuruluşlardaki tavrını, aşamalı olarak AB ile aynı çizgiye taşımayı taahhüt etti. Avrupa Konsey`inden çıkacak olan müzakere çerçevesi belgesi içerisinde de yer alacak olan bu taahhüt Kıbrıs Rum Kesimi`nin Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında OECD ve NATO gibi uluslararası kuruluşlara üyeliğinde Türk vetosunun kullanılamaması anlamına geliyor.

Avrupa Parlamentosundan Türkiye`ye Protokol Resti

Karşı Deklarasyon sonrası iyice gerilen Türkiye-AB ilişkileri, 28 Eylül günü toplanan Avrupa Parlamentosu`nun Türkiye'nin imzaladığı Gümrük Birliği Uyum Protokolü'ne ilişkin oylamayı erteleme ve son derece provokatif Türkiye kararını kabul etmesi ile adeta bir kriz alanına dönüştü. Avrupa Adalet Divanı`nın, daha önce, Avrupa Parlamentosu kararlarının hukuki bağlayıcılığı olmadığına hükmetmesi sebebiyle alınan kararların Türkiye'nin üyelik müzakerelerinin başlamasına engel oluşturmayacağı bilinmesine rağmen karar metninde kullanılan dil Ankara`yı son derece rahatsız etti.

Avrupa Parlamentosu Kararları: Türkiye – AB İlişkilerinde “Restine Rest” Dönemi

Avrupa Parlamentosu kararının metni incelendiğinde Avrupa Parlamentosu kararının Türk iç siyasetinin yumuşak karnı olarak nitelenen son derece sıcak konulara atıflarda bulunuyor olması dikkat çekiyor. Avrupa Parlamentosu'nun böylesine hassas konulara bulunduğu atıflar Türk kamuoyunda Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye karşı iyi niyetli olmadığı ve Türkiye'nin hassasiyetlerini dikkate almadığı şeklinde yorumlandı. Ankara ise Avrupa Parlamentosu'nun verdiği kararların siyasi nitelikte olduğunu ve hukuki bir bağlayıcılığı olmadığını altını çizmekle yetindi⁵.

Avrupa Parlamentosu Kararı Ne Demek İstiyor?

Avrupa Parlamentosu'nun 28 Eylül 2005'te yapılan oturumunda şiddetli muhalefete karşın çoğunluk oyunu alarak kabul edilen karar, Türkiye'nin Ek Protokolü –Kıbrıs Dekalarasyonu (şerhi) olmaksızın- TBMM'de onaylamasını ve müzakere sürecinde Gümrük Birliği'ne ilişkin fasılların –*chapter*- ilk açılan fasıllardan olmasını talep ediyor. Bu noktada, Avrupa Parlamentosu Türkiye'nin Gümrük Birliği'nden doğan yükümlülüklerinin tam ve eksiksiz olarak uygulanmasını hemen müzakerelerin ilk aşamasında garantiye almayı amaçlıyor⁶. Avrupa Parlamentosu kararı, ayrıca, Kıbrıs Rum Kesimi bandrolü taşıyan gemilere ve uçaklara Türk hava ve deniz limanlarının müzakere sürecinin hemen başında açılmasını istemiştir.

Avrupa Parlamentosu kararı, ayrıca, Orhan Pamuk'a karşı açılan davanın ifade özgürlüğü uygulamaları adına endişe kaynağı olduğunu belirtmiştir. Karar bu noktadan hareketle ifade

⁵ Avrupa Parlamentosu kararlarının hukuki bağlayıcılığının olmadığına dair birçok Avrupa Adalet Divanı Kararı mevcuttur.

⁶ Henüz kesinlik kazanmayan sıralamaya göre müzakere edilecek 35 müzakere başlığından ilk altısının başlığı: Bilim ve Araştırma, İstatistik, Eğitim ve Kültür, Tarım, Rekabet Politikası ve Hizmetlerin Serbest Dolaşımı olarak belirlendi. Dolayısıyla, Avrupa Parlamentosu'nun isteği Hizmetlerin Serbest Dolaşımı faslının müzakerelerin erken bir döneminde açılacak olması ile gerçekleşti.

Öte yandan, AB'nin D. Avrupa ülkelerini kapsayan son genişleme dalgasında müzakere süreçlerinin son fasıllarından biri olarak müzakere edilen, son derece zor ve yapısal dönüşümler gerektiren Tarım başlığının Türkiye'nin dördüncü müzakere başlığı olarak açılacak olması süreci daha da zorlaştıracaktır.

özgürlüğü alanında TCK'nın 301/1 ile 305. maddelerinin⁷ gözden geçirilmesi gerekliliğini ifade ediyor. Bunun haricinde, Avrupa Parlamentosu kararı Vakıflar Kanunu'nda bulunan kısıtlamalarında gözden geçirilmesi gerekliliğinin altını çizmiştir.

Avrupa Parlamentosu kararının asıl üzerinde durulması gereken ve Türkiye için düşündürücü olan noktaları ise Kıbrıs'taki Türk askeri varlığı ve Ermeni soykırımı iddialarını müzakere süreci ile ilişkilendiren paragraflardır⁸. Avrupa Parlamentosu kararında Türkiye'nin, Kıbrıs'taki askeri varlığını bir takvim çerçevesinde çekmesine atıfta bulunmuştur. Kıbrıs ile ilgili olarak vurgulanan diğer hususların Gümrük Birliği ve uygulamalarından doğan noktalar ile ilgili olması dolayısıyla Avrupa Parlamentosu'nun bu konulara müdahil olması son derece normaldir. Öte yandan, Avrupa Birliği kurumları ve üst düzey yetkililerinin defalarca Kıbrıs Sorununun Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'nin girişimleri ile çözülmesi gerektiğini belirtmesine rağmen Avrupa Parlamentosu son kararında Kıbrıs Sorununun kilit parametrelerinden biri olan adada konuşlandırılan Türk askeri varlığına ilişkin hüküm vermesi son derece çelişkilidir.

Ermeni soykırımı iddiaları gibi politize edilmiş ve bilimsel geçerliliği üzerinde mutabakat olmayan bir tezin Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğinin herhangi bir aşamasında önüne şart olarak getirilmesi ise AB'nin Türkiye nezdinde güvenilirliğinin tükenişini beraberinde getirir. Ermeni soykırımı şartı, dolayısıyla, Türkiye'nin esneklik göstereceği bir konu değil, kırılma noktası olacaktır. Ermeni soykırımını tanıma şartının kırılma noktası olduğunu doğrulayacak nitelikte bir konuşmayı TBMM Başkanı Bülent Arınç yasama yılı açılışında yapmıştır. Avrupa Parlamentosu kararına atıfta bulunan Arınç: *“İşlemediğimiz bir suçu sırf AB üyesi olmak için kabul edecek kadar onurumuzu kaybetmedik”* diyerek konunun hassasiyetini gösterdi.

Avrupa Parlamentosu kararının Türkiye için olumlu olan noktası ise Avrupa Birliği'nin daha önce de bu doğrultuda taahhütlerde bulunmasına rağmen halen somut girişimlerde bulunmadığı

⁷ Avrupa Parlamentosu kararı, Türk Ceza Kanun'un -Türklüğü, Cumhuriyeti veya Türkiye Büyük Millet Meclisini alenen aşağılayan kişiler hakkında öngörülen cezaları içeren- 301 ve 305. maddelerinin ifade özgürlüğünü kısıtlayıcı hükümler içermesi sebebiyle değiştirilmesini istemiştir.

⁸ Avrupa Parlamentosu'nun bu kararı, Ermeni Soykırımı iddiaları ve Türkiye –Ermenistan ilişkileri ile ilgili aldığı ilk karar değildir. Avrupa Parlamentosu, ilki 18 Haziran 1987, sonuncusu 15 Aralık 2004'te olmak üzere Ermeni soykırımı iddiası ve Türk-Ermeni ilişkileri ile ilgili tam altı tane karar almıştır.

Kıbrıs Türklerinin ekonomik tecridine son verilmesi konusunun altı çizilmiş ve izolasyonların kaldırılması talep edilmiştir.⁹

Avrupa Parlamentosu Kararı Neden Önemli?

Avrupa Parlamentosu kararının siyasi bağlayıcılığı olmaması sebebi ile Türk kamuoyunda önemsiz addedilmesi politika yönelimi noktasında aynı Karşı Deklarasyon sürecinde yapılan hatayı anımsatmaktadır. Hatırlanacağı gibi Karşı Deklarasyon tartışmaların ilk aşamalarında da belgenin hukuki bağlayıcılığı olmaması sebebiyle Türkiye – AB ilişkilerini etkilemeyeceği görüşü hâkimdi. Oysaki gelinen nokta Karşı Deklarasyon'un son derece etkili bir belge olduğunu gösterdi. Dolayısıyla, Türkiye aynı pervasız yaklaşımı terk ederek Avrupa Parlamentosu kararını titizlikle incelemeli ve altında yatan dinamikleri analiz etmeli.

Avrupa Parlamentosu kararından tahlil edilmesi gereken en önemli mesaj ise Türkiye'de gerçekleştirilen her ulusal uygulamanın, her siyasal gelişmenin uluslararası platformda (Avrupa Birliği platformunda) izdüşümünün olduğudur. Türkiye'de Ermeni konferansının ertelenme girişiminin, Orhan Pamuk hakkında suç duyurusunda bulunulmasının ve de azınlık vakıflarının taşınmazları ile ilgili yasal düzenlemeler nedeniyle Avrupa Adalet Divanı'nda yargılanılmasının Avrupa Birliği'nede yarattığı yankı Avrupa Parlamentosu kararında ifade edilmiştir. Sonuç olarak, Avrupa Parlamentosu kararının Türkiye'ye gönderdiği mesaj Kopenhag siyasi kriterlerinin uygulamasında gösterilen her zafiyetin takip edileceği ve tepki verileceğidir¹⁰. Bir başka ifadeyle Avrupa Parlamentosu'nun gönderdiği kriptunun açılımı: “restine rest”tir.

⁹ 24 Nisan 2004 tarihinde Annan Planı'nın referandumu sonuçları sonucunda plana “evet” diyerek Kıbrıs'ta çözüm iradesini temsil eden taraf olan K.K.T.C'ne karşı uygulanan ekonomik izolasyonların kaldırılması referandum sonrası dönemde Avrupa Birliği kurumlarının temsilcileri tarafından sıkça dile getirilmişti. Bu doğrultuda Avrupa Konseyi'nin 26 Nisan 2004'te yaptığı çağrı ile harekete geçen Avrupa Komisyonu, 7 Temmuz 2004 tarihinde açıkladığı tüzük ile Kıbrıs Türk toplumuna 2004–2006 yılları arasında 259 milyon dolar mali yardım yapmayı ve – tarım ürünlerinin AB ülkelerine ihracına- tercihli ticaret kolaylığı uygulayacağını açıklamıştı. Fakat tarım ürünlerinin ihrac edilmesine yönelik yönetmelik AB Konseyi'ne sunulmuş, ancak Kıbrıs Rum Kesimi'nin itirazı nedeniyle uzlaşma sağlanamamıştı.

3 Ekim`e Beş Kala: Avrupa Başkentlerinde Belirsizlik ve Gerginlik

Karşı Deklarasyon metninde sağlanan anlaşma sonrası 3 Ekim öncesi irtifa kazanması beklenen Türkiye – AB ilişkileri Avrupa Parlamentosu kararı ile yeniden türbülansa girdi. Siyasi gerginlik ve belirsizlik özellikle Avusturya`nın müzakere çerçevesi belgesine imtiyazlı ortaklık şerhinin eklenmesi konusunda direnci nedeniyle yeniden yükseldi.

Siyasi gerginliğe neden olan belirsizliklerin başlıcaları:

- ➔ Müzakere Çerçeve Belgesi, Karşı Deklarasyon`a atıfta bulunacak mı? Hangi konularda bulunacak?
- ➔ Müzakere Çerçeve Belgesi, AP Kararına atıfta bulunacak mı? Hangi konularda bulunacak?
- ➔ Türkiye`nin Avrupa Birliği`nin talep edebileceği ek koşulları hazmetme kapasitesi nedir? Bu koşullar karşısında Türkiye`nin esnekliği ne kadar olacaktır?
- ➔ Yakın geçmişte, Türkiye`nin Avrupa Birliği içindeki en büyük destekçilerinden olan Almanya, erken genel seçim sonuçlarının şokundan sonra iç politik gündemden başını ne zaman kaldıracak ve AB gündemine müdahil olacak?
- ➔ Müzakere çerçevesi belgesi ve açılış konuşması metni tartışmalarında kim blöf yapıyor? Kim pes edecek?

Bu sorunların cevabı tabii ki süreç ilerledikçe netleşecek fakat yakın gelecekte 3 Ekim günü açıklanacak olan iki kritik belge taraflar açısından belirleyici olacak: müzakere çerçeve belgesi ve dönem başkanı İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw`un yapacağı açılış konuşması '*opening statement*'.

Müzakere Çerçeve Belgesi ve Açılış Konuşması`nda İmtiyazlı Ortaklık Rezervi Mücadelesi

Gelinen noktada, 3 Ekim günü Lüksemburg'da yapılması öngörülen ve Türkiye ile müzakerelerin başlatıldığını resmi olarak duyuracak olan "*opening statement*" yani açılış konuşması da önemli bir hal aldı. 25 üye ülkenin mutabakatı ile kaleme alınacak olan açılış konuşması AB Dönem Başkanı İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw tarafından yapılacak. Avrupa Birliği kayıtlarına geçerek müzakereler süresince referans noktası olacak olan konuşma böylelikle Avrupa Birliği hukuku ile resmi belgelerinin bir parçası olarak kayıtlara geçecek.

Karşı deklarasyon metninde Türkiye'nin sert tepki gösterdiği ve Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Namık Tan'ın "*Bu yaklaşımı paylaşmamız mümkün değil*" ve "*vahim bir haksızlık*" olarak nitelediği unsurların bir kısmı çok büyük bir olasılıkla açılış konuşması metninde yer alacak. Jack Straw, Türkiye'ye Ankara Anlaşması'nın Ek Protokolü'nün eksiksiz uygulanması, liman ve havaalanlarının Rum kesimine açılması telkininde bulunacak.

Açılış konuşmasında yer almasından endişe edilen unsurların yani sıra özellikle Avusturya'nın halen bayraktarlığını yaptığı "*imtiyazlı ortaklık*" rezervinin belgelerden birine sızdırılması Türk yetkililer tarafından kendilerinin kırılma noktası olarak ifade ediliyor. İmtiyazlı ortaklık ifadesinin belgelere sızması halinde Türkiye'nin izleyeceği politikayı Abdullah Gül: "...bu işin 4 Ekim'i olmaz" diyerek özetliyor. Dolayısıyla, Türkiye'nin Avrupa Birliği'nden tamamen kopmasının siyasi faturasını üstlerine almak istemeyecek olan Avusturya ve Kıbrıs Rum Kesimi büyük bir olasılıkla açılış konuşması metnine '*çekince*' koymakla yetinecekleri belirtiliyor.

Viyana Kapılarında...

Müzakere çerçeve belgesini üzerinde son ana kadar antlaşmaya varılamamasının önemli sebeplerinden biri de Viyana yönetiminin “*müzakereler çıkmaza girerse imtiyazlı ortaklığın*

gündeme geleceği” ifadesinin çerçeve belgede yer almasında ısrar ediyor olması. Bu noktada Avusturya Türkiye’ye imtiyazlı ortaklık rezervinden vazgeçmesi için Hırvatistan ile askıya alınan müzakerelerin yeniden başlamasını şart koşuyor¹¹.

İncelenmesi gereken bir diğer soruda: Brüksel Zirvesin’de Türkiye’nin tam üyelik perspektifini destekleyen Avusturya neden 3 Ekim öncesi imtiyazlı ortaklık rezervinde ısrarcı oluyor?

- Avusturya halkı: Hemen hemen bütün kamuoyu araştırmaları, Türkiye'nin tam üyeliğine ve AB Genişlemesine en az halk desteği veren Avrupa Birliği ülkesinin Avusturya olduğunu ortaya koyuyor. Oysaki genişleme sonrası ekonomik performansında en dikkat çekici artış Avusturya’da gözlemlendi.
- Türkiye’nin AB üyeliğinin üye ülke iç siyasetine malzeme yapılması: Almanya erken genel seçiminden çıkan tabloyu iyi analiz edemeyen Schüssel hükümeti; 2 Ekim 2005 tarihinde Steiermark eyaletinde, ardından Viyana’da 23 Ekim’de yapılacak olan yerel seçimler öncesinde Avusturya seçmenine Türkiye konusunda kararlı olduğunu göstererek bu seçimlerde oy oranını artırmaya çalışıyor¹². Fransa

¹¹ Bu yılın Mart ayının ortasında başlanması beklenen AB’ye üyelik müzakereleri, Hırvatistan’ın Uluslararası Savaş Suçluları Mahkemesi (ICTY) ile savaş suçlusu olarak aranan General Ante Gotovina’nın yakalanması noktasında yeterli işbirliği yapmamasından dolayı ertelenmişti. Avusturya’nın Türkiye ile müzakerelerin başlamasına engel olmamak şartına karşılık olarak müzakere yeniden başlanmasını istediği Hırvatistan ise Savaş Suçluları Mahkemesi Savcısı Carla Del Ponte’nin: "Hırvatlar savaş suçlularının iadesi için mahkemeyele işbirliğine yanaşmıyor" şeklinde görüş bildirmesi sonucu müzakerelere bir süre daha devam edemeyecek.

¹² Bu çalışmanın tamamlandığı sırada, gayri-resmi seçim sonuçlarına göre Avusturya Başbakanı Schüssel’in lideri olduğu Hıristiyan Demokrat tandanslı parti Steimark eyaleti seçimlerini % 8 lik bir fark ile kaybetti. Almanya erken genel seçimlerinde Merkel’in yaşadığı hayal kırıklığından sonra Schüssel’inde seçimlerden güç kaybederek çıkması Türkiye’nin AB üyeliğini seçim malzemesi yapan politikacıların artmasını engelleyecektir.

ve Hollanda`da ki AB Anayasası referandumları, ardında Almanya seçimlerinde de aynı şekilde Türkiye`nin AB üyeliği üye ülke siyasetine içselleştirilmiştir.

- Avusturya ve Hırvatistan arasındaki Dini ve kültürel Bağlar: Avusturya, Türkiye`nin üyelik müzakerelerine başlaması karşılığında Hırvatistan ile askıya alınan müzakerelerin devam etmesini şart koşması şaşırtıcı bir gelişme değildir. Hırvatistan`ın geçmişte Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun parçası olması ve her iki ülke halkının da Katolik mezhebine mensup olması ise Avusturya`nın Hırvatistan konusundaki ısrarını açıklamaya yeterlidir.

3 Ekim Sonrası Kıbrıs Satrancı

Kıbrıs sorunu müzakerelerin başlamasından sonraki süreçte de Türkiye`nin önüne en fazla getirilecek konu olmaya devam edecektir. Her bir müzakere başlığının açılması esnasında Kıbrıs pazarlıkları dolayısıyla Türkiye, gerek Kıbrıs Rum Kesimi`nin gerekse onu destekleyen Avrupa Birliği üyesi ülkelerin baskısına maruz kalacaktır. Özellikle Ek Protokol`ün uygulanması noktasında ortaya sorunların çıkması kuvvetle muhtemeldir ve bu sorunlar Kıbrıs Rum Kesimi`nin konuyu Türkiye – AB Ortaklık Konseyi`ne, ardından ihtilaf yine çözülemez ise Avrupa Adalet Divanı`na götürmesine sebep olacaktır. Rum Yönetimi`nin Avrupa Birliği içerisinde Türkiye ile gümrük birliği, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımı konularında vuku bulacak anlaşmazlıklarda hem konum hem de hukuki olarak avantajlı olduğu ise açıktır¹³.

Karşı Deklarasyon`da da ifade edildiği gibi Kıbrıs sorununun çözümü için Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği nezdinde çözüm bulunması için görüşmeler sürecektir. Bu noktada, Türkiye

¹³ Türkiye ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi arasında Ek protokolün uygulanmasından doğabilecek ihtilaf Avrupa Adalet Divanı`na gittiği takdirde 16 Mart 1983 tarihli “Societa Italiana per l’Oleodotto Transalpino (SIOT) firması ile İtalyan Maliye Bakanlığı, İtalyan Gemicilik Bakanlığı, Trieste Gümrüğü, Trieste Bağımsız Liman İşletmesi arasında vuku bulan 266/81 sayılı Avrupa Adalet Divanı ön karar davası emsal teşkil edecektir. Emsal teşkil edecek olan 266/81 sayılı davanın yorumu ise Türkiye`nin, Güney Kıbrıs Rum Kesimi`ne malların serbest dolaşımı serbestisine engel olacak herhangi bir yönelik kısıtlamaya gidemeyeceği şeklinde yorumlanacaktır.

zamanın kendi aleyhinde işleyecek olması sebebiyle Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'nin girişimlerini hızlandırmak isteyecektir. Ancak Kıbrıs sorununun çözümü konusunda Kıbrıs Rum

Kesimi görüşmelere başlamak için Birleşmiş Milletler'in sadece gözlemci statüsünde olmasını ve ya adadan Türk askerinin belirlenecek kısa bir takvim sonrası çekilmesini talep edebilir. Her iki tarafta, vatandaşlarının adanın diğer tarafında kalan taşınmaz mülkleri hakkında açacağı bireysel hak arama davalarını teşvik ederek hukuk mücadelesine girişeceklerdir. Çözüm perspektifinden uzak bu tabloya bir de Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'nin barış sağlama mekanizmalarının etkisizliği eklenince orta vadede Kıbrıs sorununun çözümünde de önemli bir ilerlemenin ancak yumuşak güç "*soft power*" uygulamaları ve karşılıklı diyalog ile sağlanabilecektir.

Türkiye, Kıbrıs sorununun çözümü noktasında özellikle uluslararası arenada son derece etkin ve titiz bir iletişim stratejisi izlemeli ve uluslararası meşruiyet kazanmak adına adada haklı olduğu noktaları uluslararası kamuoyuna duyurmalıdır.

Sonuç ve Çıkarımlar

- Türkiye'nin yayınladığı Kıbrıs Deklarasyonu, AB-25'in ortak siyasi irade beyan etmek amacıyla kaleme aldığı Karşı Deklarasyon sürecinin tetikleyicisi oldu. Bir başka ifadeyle, Kıbrıs Deklarasyonu'nun yayınlanması ile Türkiye uyuyan devi uyandırmış oldu. Bu noktada, Kıbrıs Deklarasyonu'nun yayınlanma amacına hizmet edip etmediği son derece şüphelidir.

İç siyasi dinamiklerin yanı sıra son bir yıl içerisinde yükselen aşırı-milliyetçi dalganın Ek Protokolün imzası öncesinde hükümetin hareket kabiliyetini kısıtlamış olması Kıbrıs Deklarasyonu'nun yayınlanmasının sebeplerindedir. Avrupa Birliği bütünleşmesi gibi son derece zor bir sürecin ilerleyen aşamalarında da Türkiye iç siyasette halk desteği - dış

siyasette sürecin sağlıklı ilerlemesi ikilemi ile karşılaşacaktır. Dolayısıyla, Kıbrıs Deklarasyonu ve etkileri iyi analiz edilmelidir.

- Karşı Deklarasyonun hukuki bağlayıcılığının olmaması, yalnızca siyasi irade belirtiyor olması yanıtıcı olmamalıdır. Müzakere çerçeve belgesinin Avrupa Komisyon`undan çıkan taslağında belirtildiği gibi müzakere sürecinin devamı –tarama sürecinin başlamasından, her bir faslın açılıp kapanmasına- oluşturulacak hükümetlerarası bir konferansın oybirliği ile mümkün olacaktır. Sonuçta, Türkiye müzakereleri Karşı Deklarasyonu yayınlayan siyasi irade ile birlikte götürecektir. Dolayısıyla, sadece AB–25`in siyasi iradesi Türkiye için son derece önemlidir.
- Müzakere çerçeve belgesinde yer alacak olan “AB`nin hazmetme kapasitesi” ifadesi son derece önemlidir. Süreç boyunca, Türkiye, kendi iç dinamikleri kadar AB`nin yaşadığı siyasal ve ekonomik değişiklikleri yakından takip ederek, politikalarını uyumlandırmalıdır.
- Müzakerelerin hükümetlerarası niteliği de göz önüne alınarak, özellikle Karşı Deklarasyon sonrası fazlasıyla provoke ve politize edilen süreç 3 Ekim 2005 sonrası rasyonel bir seviyeye indirgenmelidir.
- Özellikle 17 Aralık Brüksel Zirvesi sonrası süreçte, siyasi kriterler alanında hukuki altyapı oluşturulmak suretiyle elde edilen kazanımlar fevri ve aşırı-milliyetçi reflexlerden kaynaklanan uygulamalar ile yıpratıldı. Yazar Orhan Pamuk hakkında suç duyurusunda bulunulması, Ermeni Konferansı`nın ertelenme girişimleri Avrupa Birliği nezdinde tepki çekti.

28 Eylül 2005 Avrupa Parlamentosu kararı –her ne kadar provokatif bir üslup ile kaleme alınmış olsa dahi- gösterdi ki; Avrupa Birliği sürecinde her ulusal uygulamanın uluslararası alanda bir yansıması oluyor.

- 17 Aralık Brüksel Zirvesi sonrası Karşı Deklarasyona kadar geçen süreçte iç ve dış kamuoyuna yönelik etkin bir iletişim stratejisi izlenmedi. Karşı Deklarasyona kadar Türk kamuoyu Avrupa Birliği ile ortaya çıkabilecek problemlerin ciddiyetinin farkında bile değildi. Yaşanan siyasi krizler sonrası tekrar anlaşıldı ki; etkin bir iletişim stratejisi ve sivil toplum diyalogu müzakereler süresince Türkiye'nin esnekliğinin yegâne dayanağı olacaktır.
- Ekonomik alanda zaten ciddi sıkıntıları ve rekabet gücü kaybı olan Avrupa Birliği, Fransa –Hollanda merkezli referandum şokları ile son derece zorlu bir döneme giriyor. Böylesi bir dönemde müzakerenin her iki tarafı da empati kurarak karşılıklı hassasiyetleri gözetmeli.
- 17 Aralık 2004 – 3 Ekim 2005 arası süreçte, Avrupa başkentleri ile olan ikili ilişkilerin önemi bir kez daha ortaya çıktı. Türkiye'nin destekçisi Schröder Almanya'sının erken genel seçim sonuçlarının şokundan çıkamaması dolayısıyla Avrupa Birliği gündemine yeterince müdahil olamaması Türkiye'yi sıkıntıya soktu.
- Müzakere çerçeve belgesi ve açılış konuşmasının içeriği henüz belirsiz¹⁴ fakat Zirve'ye katılmayarak her he şekilde açıklanırsa açıklansın süreci kesmek eldeki en közü alternatiftir. Bugüne sürecin durması bugüne kadar elde edilen hukuki kazanımlardan da vazgeçmek anlamına gelir.

¹⁴ Bu yazının yazıldığı sırada 2 Ekim 2005 gecesi yapılan üye ülke Dışişleri Bakanları nezdinde yapılan toplantı sonucunda Avusturya müzakere çerçevesi belgesinde “imtiyazlı ortaklık” ifadesinin yer alması noktasında ısrarından vazgeçmemiş ve diğer 24 ülke ile anlaşamamıştı.

Bu noktada Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer`in objektif değerlendirmesine katılmamak elde değildir: “*AB'nin kimi organlarında Türkiye'ye karşı sergilenen olumsuz duygular ve ön yargılar sonucu alınan kararlardan üzüntü duymamak olanaksızdır. Ancak başlayan süreç, geri dönülmez bir aşamaya gelmiştir.*” (1 Ekim 2005, TBMM Yasama Yılı Açılışı)

- AB süreci önümüzde ki 2006 yılı içerisinde daha da zorlayıcı bir hal alabilir. Bugün, Türkiye`ye en büyük muhalefeti yapan Avusturya 2006 yılında dönem başkanı ülke olacaktır.

3 Ekim Sonrası Kıbrıs Satrancına İlişkin Çıkarımlar

- Restine rest şeklinde ard arda yapılan deklarasyonlar sonrası Kıbrıs`ta yeni parametreleri olan yeni bir süreç başlayacaktır. Yeni süreçte Türkiye`nin eli daha zayıf. Bir başka deyişle, Türkiye inisiyatifi kaybetti. Oysaki:
 - o Kıbrıs`ta Annan Planı`nın Referandumu sonrası süreci Türkiye iyi değerlendiremedi. Uluslararası meşruiyet rüzgârı arkadan esiyor iken daha hareketli ve agresif politikalar izlenmeliydi. Adanın ekonomik izolasyonunu kaldırmak adına ticaret antlaşmaları yapılamadı.
 - o Yeni süreçte Türkiye, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği nezdinde yapılacak girişimleri hızlandırmaya çalışmalı. Sorunun çözümü adına yapıcı olmalı.
 - o Ada`da her iki tarafta statükoyu terk edip yumuşak güç “*soft power*” uygulamalarını desteklemelidir. İki toplum arasında kurulacak ekonomik ilişkiler *spillover* etkisi ile çözüme katkıda bulunabilir.
 - o Kıbrıs sorunun çözümü için, Türkiye transatlantik ötesi destek kazanmalı

Avrupa Yakası'na İlişkin Çıkarımlar

- Bu çalışmada her ne kadar Türkiye'nin yerine getirmesi gereken taahhütlerin altı çizilmiş olsa dahi, unutulmamalıdır ki; en önemli taahhüdü AB 17 Aralık 2004'te Türkiye ile müzakerelerin başlayacağını bildirerek vermişti. AB'nin bu taahhüdünü yerine getirmesi gerekir.
- Avrupa Birliği'nin Türkiye ilgili vereceği karar aslında kendisinin global bir aktör olmak isteyip istemediğine ve global aktör olmanın beraberinde getirdiği siyasi ve ekonomik maliyete hazır olup olmadığının kararıdır. AB'nin stratejik derinlik kazanmak adına Türkiye'nin üyeliğinden başka alternatifi yoktur.